

Størsti búskapur í Europa, tann týski, er nú á rættari leið

Týski búskapurin framleiðir umleið ein triðing av samlaðu framleiðsluni í ES-samtakinum. Tað hevur tí týðning, ikki bert fyri sjálvst Týskland, men eisini fyri grannalondini, alt Europa og heimsbúskapin, hvussu hesin motorur virkar

Rolf Guttesen
rg@geogr.ku.dk

Men ferðin á hesum motori hevur ikki verið so stór sum ynskiligt í fleiri ár. Búskaparlígi vøksturin hevur verið lítil, til tíðir at kalla eingin. Nógvar álvarsligar og til tíðir skakandi hendingar hava rakt landið seinastu árin. Týski granskingarstovnurin IFO í München (ifo-Standpunkt nr 67) vísir á hesar hendingar:

- Umfatandi globalisering og størri kapping frá lág-lønarlondum
- Sameiningin av Europa og avtøku av handilsforðingum.
- Umbyting av D-mark við Euro
- Nýggj ES-limalond í Eystureuropa
- Sameiningin av Týsklandi

Hesar broytingar hava møguliga gagnað Europa sum heild, men tær hava volt týskarunum serligar trupulleikar.

Globaliseringin

Hesa gongd hava flestøll lond følt á onkran hátt. Serliga er tað Kina, sum við ferð er komið inn á heimsmarknaðin, sum merktiskt í Europa. Kina er 10 ferðir størri enn Japan, og nettup Japan var í mong ár landið sum framleiddi bílignar vørur til europeiska marknaðin. Týskland misti tí nógv av tí optiska og fin-mekaniska ídnaðinum til Japan.

Nú fer onnur framleiðsla til Kina.

Tey smáu londini finga atgongd til ein risastóran marknað

Sameiningin av Europa hevur ført suður- og norðurpartin saman, men felagsmarknaðurin hevur virkað ymiskt í stórum og smáum londum. Smálondini hava generelt havt størstar fyrimunir. Tey smáu londini finga atgongd til ein risastóran marknað, meðan fyrimunurin hjá teim stóru, eitt nú Týsklandi, var minni. Í mun til heimamarknaðin gav politiska- og búskaparlíga víðkanin bert atgongd til lutfallsligar smáar marknaðir. Til dømis fekk finska Nokia, sum framleiðir fartelesfonir (mobilos) fríá atgongd til allan ES-marknaðin og fekk stórar fyrimunir av tí. Týska Siemens fekk ikki tilsvarandi stórar fyrimunir av at koma inn á lítla finska marknaðin. Siemens framleiðir í dag ikki fleiri fartelesfonir

Euro fyri D-Mark

Euro hevur nú verið gjaldoyra í flestu ES-londum í 6 ár, og hevur sum heild verið ein succes. Tó hava einstøk lond havt trupulleikar av, at tað nú er ECB, Europeiski CentralBankin, sum stýrir rentuni óheft av politisku stjórnunum í teim einstøku londunum í økinum.

Hetta felags gjaldoyra førði til eina samanrenning (konvergens) av rentuni á longum lánum. Fleiri lond hövdu eina rentu, sum var 5, 6 ella 7 % hægri enn tann týska. Við felags gjaldoyra, Euro, minkaði risikoin í smálondunum. Hetta gjørdist so ein fyrimunur hjá smálondum í kappingini at draga kapital og vinnulív til sín. Tað kann sigast, at kapitalurin fekk sama trygggleika at arbeiða undir, sum hann fyrr eina hevði haft í Týsklandi.

Fyri Europa sum heild var tað ein fyrimunur, men arbeiðandi í Týsklandi fólðu tað helst ikki sum nakran fyrimun.

Grundarlagið undur eynuni er ein stabilitetsavtala, sum forðar londum í at hava ov stórt hall á figgjarglógini. Tó hava fleiri lond í longri tíð havt trupulleikar við at halda seg innan hesar karmar. Stabilitetsavtalan forðar londunum at læna ov

nógvan pening til at seta gongd í framleiðsluna. Politikkurin hjá ECB gongur í fyrsta lagi út uppá at sleppa undan inflatión. Null-vøkstur er einki búskaparligt problem, men politiskt gongur tað ikki í longdini.

Eystureuropeisk lond koma aftrat

Nýggir ES-limir eru komnir til og tað hevur givið ein størri marknað, bæði tá vørur skulu keypast og seljast, men eisini arbeiðsmarknaðurin er blivin størri. Men hetta eru lág-lønarakir, sum eru komnir aftrat. Í meðal var lønin í teim 10 nýggju limalondunum uppá 14% av týsku meðallønini. Tað hevur givið týskarum trupulleikar á fleiri økjum. Eitt nú í Berlin, har nógv byggjarbeiði er farið fram.

Innlimingin av DDR kostaði

Um tað skal kallast innliming ella sameining eru týskarar ósamdir um. Men processin hevur kostað pengar, nógvar D-markar og seinni Euros. Men tann veruliga sameiningin gongur sera illa. Tað sæst einabest á arbeiðsloysistalunum, sum er 10% í Vesturtýsklandi, men er 20% í øllum Eysturtýsklandi.

Bruttoframleiðslan pr. arbeiðandi var í 1996 í Eysturtýsklandi uppá 61% av framleiðsluni hjá einum meðal vesturtýskara, men í 2005 er hetta tal minkað til 59%. Munurin er sostatt vaksin! Ymsar metingar benda á, at "die neue Länder", sum eystaru londini kallast, kanska um 15-20 ár eru á sama støði sum Bayern er í dag.

Politisk gjógv millum eystara og vestara part?

Munurin millum eyst og vest er eisini politiskt sjónligur. Komandi valið til Bundestag, týska tingið í Berlin, sum verður 18. september, vísir markantar munir millum eyst og vest. Eystanfyrir eru tey framvegis sosialistar, og PDS (vinstrasosialistar) og SPD (sosialdemokratar) hav næstan 60% av atkvøðunum har, samsvarandi seinastu kannngarnar. Teir stóru flokkarnir í Týsklandi CDU (kristilgír demokrat-

ar) og SPD hava hvør 27-28%, men Linkspartei PDS hevur 29% og er sostatt í lötuni størsti flokkur har eysturi.

Tað er annars hend ein nýskapan í týskum politikki. Oscar Lafontaine, fyrrverandi SPD-leiðari og ráðharri úr Saar, fór burtúr flokkinum og stovnaði WASG, Wahlalternative, Arbeit und Soziale Gerechtigkeit. Nú hava WASG, sum hevði eina vissa undirtøku vestanfyrir, og PDS, sum stóð sterkt eystanfyrir lagt saman og stilla upp í felag, sum Linkspartei. PDS.

Møguleikar eru fyri at hesin nýggi flokkur fer at fáa 8-9% av atkvøðunum, sum gevur pláss í Bundestag í Berlin. Men hvørja rollu flokkurin kemur at spæla, er óvist.

Týski búskapurin kemur fyri seg

Globaliseringin og seini vøksturin í Týsklandi hevur lagt eitt stórt trýst á stóru virkini í týsku framleiðsluni. Tey hava nú minkað um kostnaðarstöðið. Produktiviteturin er øktur, og harvið kappingarførið. Og tað hevur gingið skjótari og

betri enn í øðrum europeiskum londum, sum talvan vísir

Hitt talið, sum stendur í stað, eru húsaprísirnir. Í flestu europeisku londun-

Gongdin í nøkrum lyklatalum í stórum ES-londum

(Kelda: The Economist, OECD, ES-commission)

Index-tøl 1999=100	Kostnaður pr. arbeiðseind 2005	Útflutningur av vøru og service 2005
Týskland	88	146
Frankríki	99	122
Italia	107	108
Spania	108	130

Týskland er nú tað landið í Verðini sum hevur størstan útflutning, og harvið eisini stórt avlop á handilsjavnnum, næstan 200\$ milliardir seinastu 12 mánaðirnar (uppgjørt pr. juni 05). Í negativa endanum liggur USA framvegis, sum hevur eitt hall uppá yvir 700\$ milliardir. Virkini hava góðan profitt, og virðisbrævamarknaðirnir (børsarnir) vísa framgongs.

Hinvegin eru tvey ting, sum enn standa í stað. Tað er forbrúkið ella nýtslan hjá teim privat. Hon stendur í stað, tí fólk eru varin og óttast arbeiðsloysið. Tó vísa nýggjar kanningar, at bjartskygnið í sjálvari vinnuni er skjótt vaksandi.

um, USA og Australia hava prísirnir á fastari ogn verið skjótt hækkanði í longri tíð. Týskland er einasta undantakið. Orsøkin man eisini vera, at fólk í eini krepputíð eru varin varin at keypa stórt. Tí er eftirspurningurin í Týsklandi lágur.

Samanumtikið

At enda sigur 'The Economist' í eini oddagrein: "The story from Germany is about to become surprisingly good", (søgan úr Týsklandi kann gerast óvantað góð), men leggur so aftrat, at tað krevur, at politikkararnir ikki spilla spælið aftaná næsta val.

Dollarin var í síðstu viku stuðlaður av inn-floyminum av valuta til USA, sum gott og væl fyllir ta hol upp, sum hallið á handilsjavnnum vísir. Útlendskur kapitalur brúkar tann fyrimun tað er at seta peningin í amerikansk statsvirðisbrøv, sum geva eina góða og høga rentu. So leingi hetta stendur við, at útendingar hava fyrimun av amerikansku rentuni, ber til at liva av "lántum pengum" í USA. Búskapartølini, sum komu í vikuni, væntast at geva amerikanska centralbankanum, The Fed, argumentir fyri at hækka rentuna í smáum bitum, eins og teir hava gjørt alt farna árið. Rentuhækkingin í USA væntast at halda fram árið út, og kanska væl inn í 2006.

Í Eurolandi er stóðan nakað tann sama "treka", sum er lýst fleiri ferðir í hesum teigi. Men kanska er ljós fyri stavn í Týsklandi (sí grein aðrastaðni í blaðnum í dag). Franska framleiðslan vaks bert við 0,1% í seinasta mánaða. Men virkir, sum flyta vørur út til triðja land, hava havt fyrimun av lága euro-kursinum. ES hevði eitt avlop á handilsjavnnum uppá 6,6 milliardir í seinasta mánaða. Tað er nógv, eisini í mun til USA, sum hevur stórt hall.